

ნათია ფიფია

**არგონავტები და მედეა შუა საუკუნეების და
რენესანსის ეპოქის ინგლისურენოვან ლიტერატურაში
(ჯეფრი ჩოსერი, ჯონ ლიდგეიტი)**

არგონავტებისა და მედეას მითი პოპულარული იყო არა მხოლოდ ანტიკურ ხანაში, არამედ შუა საუკუნეებშიც და მით უფრო, რენესანსის ეპოქაში, როდესაც ევროპაში ინტერესი კლასიკური კულტურისადმი გაძლიერდა. შუა საუკუნეებში არგონავტების მითი ჩართული იყო ტროას ომისადმი მიძღვნილ თხზულებათა ციკლში, რომლის სხვადასხვა ვერსია დაწერილი აქვთ იტალიელ, ფრანგ, ინგლისელ ავტორებს. შუა საუკუნეების ყველაზე გადამუშავებული და შემდეგში ცნობილი ვერსიის ავტორია XII საუკუნის ფრანგი პოეტი ბენუა დე სენ-მორი. მისი თხზულებით ისარგებლა იტალიელმა ავტორმა გუიდო დე კოლონემ და XIII საუკუნეში (დაახლ. 1287 წ.) ლათინურ ენაზე შეთხზა ტროას ომის ის ვერსია, რომელიც შემდეგში საფუძვლად დაედო როგორც ტროას დაცემის ისტორიის სხვა ვერსიებს, ასევე არგონავტების და მედეას შესახებ სხვადასხვა თხზულებებს. აქვე აღვნიშნავთ, რომ ამ ავტორების პირადი დამოკიდებულება მედეასადმი განსხვავებულია და ეს ნაკლებად დამოკიდებულია ავტორთა წყაროებზე. როგორც ჩანს, მედეას სახე საკუთარ მეტამორფოზას გადის საუკუნეების განმავლობაში ამ ავტორების ხელში და მისი პიროვნებისადმი დამოკიდებულებაც ინდივიდუალურია ყველასთვის. მედეას სახე შუა საუკუნეების ინგლისურენოვან ლიტერატურაში საკმაოდ ცნობილია, განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ის, რომ ინგლისელი ავტორების ვერსიით ხშირად ის უფრო სიყვარულისთვის წამებული ქალია, ვიდრე ცოდვილი. მედეას სახე ინგლისურენოვან ლიტერატურაში ქართველოლოგი მეცნიერებისთვის პრაქტიკულად უცნობია, მიუხედავად იმისა, რომ თვით ჯეფრი ჩოსერი იყო დაინტერესებული ამ საკითხით. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ეს საკითხი გარკვეულწილად ახალია და შესაბამისად, მისი აქტუალობაც სწორედ აქედან გამომდინარეობს და ჩვენი დაინ-

ტერესებაც სწორედ ამან გამოიწვია.

პირველ რიგში, აღვნიშნავთ, რომ შუა საუკუნეების დასავლეთ ევროპელი ავტორებისთვის უფრო მეტად მითის ლათინური ვერსია იყო ცნობილი, ტროას ომის და მის ციკლში ჩართული არგონავტების ისტორიისთვის ისინი სარგებლობდნენ რამდენიმე თხზულებით: *De Excidio Trojae Historia*, რომლის ავტორობა მიეწერებოდა V საუკუნის მოღვაწეს ვინმე დარეს ფრიგიელს,¹ ასევე თხზულებით *Ephemeridos Belli Trojani*, რომელიც მიეწერება ასევე ვინმე სავარაუდოდ IV საუკუნის ავტორს დიქტის კრეტელს. გარდა ამისა, შუა საუკუნეების ავტორები, ძირითადად იცნობდნენ ოვიდიუსის და ვერგილიუსის თხზულებებს. ის ავტორები, რომელთათვისაც მითის უფრო ლათინური ვერსია იყო ცნობილი, მედეასადმი უფრო ლოიალური დამოკიდებულებით გამოირჩევიან, ასეთია ჯეფრი ჩოსერის დამოკიდებულება. ჯ. კოლავიტოც აღნიშნავს, რომ ჩოსერზე გავლენა ოვიდიუსმა მოახდინა და არა შუა საუკუნეების ტროას ომის ციკლმა ან აპოლინიუს როდოსელმა, და არც ვალერის ფლაკუსმა.² მართალია, ჯეფრი ჩოსერი ისტორიის პერიოდიზაციის თვალსაზრისით ეპოქალურად შეიძლება საერთოდ მიეკუთვნება შუა საუკუნეებს, მით უფრო, რომ თანამედროვე სალიტერატურო ინგლისური ენის ფუძემდებლად ითვლება, მაგრამ რადგან ახალი ხანის დასაწყისი რენესანსის ეპოქას უკავშირდება, ხოლო რენესანსი კლასიკური კულტურის აღორძინებას გულისხმობს, მიგვაჩნია, რომ ზღვარი შუა საუკუნეების და რენესანსის ეპოქის ავტორებს შორის ინგლისურენოვან ავტორებში უნდა გავავლოთ იმის მიხედვით, თუ რამდენად ცნობილია მათთვის მითის ბერძნული ვერსია. გამომდინარე იქიდან, რომ მითის ლათინურ ვერსიას შუა საუკუნეებში ყოველთვის კითხულობდნენ, მაშინ როდესაც ბერძნული ვერსიის კითხვა მხოლოდ რენესანსის ეპოქაში დაიწყო, შუა საუკუნეების ტრადიციებიდან მომდინარე ავტორად უნდა ჩაითვალოს ჯეფრი ჩოსერი³ და ჯოზეფ ექსეტერელი, ხოლო

¹ ამ ავტორების შესახებ დაწვრილებით იხ. ჩვენი სტატია: ნ. ფიფია. არგონავტები და ძველი კოლხეთი გვიანანტიკური ხანის თხზულებაში „De Excidio Trojae Historia“. თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტის შრომები. ტ. IX.თბ. 2015, გვ. 32-42.

² J. Colavito. Jason and the Argonauts through the Ages. North Carolina. McFarland and Company publishers. 2014. გვ. 309, 311.

³ უფრო დაწვრილებით ჯ. ჩოსერის წყაროების შესახებ იხ. ვაშინგტონის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ვებ-გვერდი ჩოსერის თხზულებების შესახებ, კერძოდ, 'House of Fame'-ის სავარაუდო წყაროების შესახებ მითითება. ხელმისაწვდომია: <http://public.wsu.edu/~delahoyd/chaucer/HF.html>.

ჯონ ლიდგეიტი, რომლის თხზულებებში ორივე ვერსია ჩანს, ადრეული რენესანსის ავტორია. ჯონ ლიდგეიტის ადრეულ თხზულებებში შედარებით ლოიალური დამოკიდებულება ჩანს მედეასადმი, მაშინ როდესაც მოგვიანებით უფრო მკაცრი ხდება მისი ტონი, როგორც ეს ძირითადად რენესანსის ხანის ავტორებს ახასიათებთ.

გარდა თავისთავად არგონავტებისა და მედეას მითისა, ჩვენ გვინტერესებს როგორი იყო კოლხეთის პერცეფცია ამ ავტორებთან – როგორი წარმოდგინათ, რამდენად ადეკვატურია მათი ცოდნა კოლხეთის შესახებ და საერთოდ, ესმით თუ არა მისი ადგილმდებარეობა სწორად, ამაზე დამოკიდებული, რამდენად შეიძლება მათი გამოყენება მინიმუმ იმის საკვლევადა, თუ როგორი წარმოდგენა ჰქონდათ ამ ავტორებს საქართველოს შესახებ.

ჯეფრი ჩოსერი

ჯეფრი ჩოსერთან მედეას მითი ჩართულია მის თხზულებაში „კარგი ქალების ლეგენდა“, რომელიც დაიწერა დაახლ. 1386-88 წწ. თხზულება შედგება ათი ნაწილისგან: 1) პროლოგი, 2) კლეოპატრას ლეგენდა, 3) თისბეს ლეგენდა, 4) ღიღონას ლეგენდა, 5) ჰიფსიფილესა და მედეას ლეგენდა, 6) ლუკრეციას ლეგენდა, 7) არიადნეს ლეგენდა, 8) ფილომელას ლეგენდა, 9) ფილისის ლეგენდა და 10) ჰიპერმნესტრას ლეგენდა. როგორც ვხედავთ, მეხუთე ნაწილში ჩოსერმა გააერთიანა ორი ქალის, ჰიფსიფილესა და მედეას ისტორია, ეს ქალები მან ერთი ნიშნით შეარჩია: ორივენი იაზონის მიერ მოტყუებულები არიან. სათაურის შერჩევიდანვე უკვე ჩანს ავტორის დამოკიდებულება იაზონისადმი და სავარაუდო დამოკიდებულება მედეასადმი, რაც პირველ რიგში გამოწვეულია იმით, რომ ჩოსერი სარგებლობდა ლათინური ხანის ავტორებით, ანდა მათგან მომდინარე შუა საუკუნეების ავტორებით. ჩოსერისთვის ცნობილია ვერგილიუსის თხზულებები, პიერ ბერსუარის (1290-1362) თხზულება Ovidius Moralizatus, რომელიც თავის მხრივ იცნობდა ოვიდიუსს, ასევე ჩოსერისთვის ცნობილია გუიდო დე კოლონეს თხზულება, რომელიც თავის მხრივ ეყრდნობოდა დარეს ფრიგიელს, დიქტის კრეტელს და ბენუა დე სენ მორს, თავის მხრივ ბენუა დე სენ-მორი იცნობდა ვერგილიუსს, ოვიდიუსს, დარეს ფრიგიელს და დიქტის კრეტელს.

ჩოსერის თხზულების ყველა თავი იწყება და მთავრდება ლათინური ფრაზით. მედეას და ჰიფსიფილეს შესახებ თავი იწყება ფრაზით: *Incipit Legenda Ysiphile et Medee, martirum* (აქ იწყება ჰიფსიფილესა და მედეას ლე-

გენდა, წამებულთა). შესავალშივე ჩანს, რომ ჩოსერი ამ ორ ქალს წამებულად მიიჩნევს. შემდეგ იაზონის შეფასებიდანაც ზუსტად იგივე დასკვნის გამოტანა შეიძლება, იაზონი მუხთალი და მატყუარაა და არამცთუ ჩვეულებრივი, არამედ ორგზის მატყუარაა. ჩოსერის დამოკიდებულება იაზონისადმი კარგად ჩანს თხზულებაში:

ძველინგლისური ვერსია:

Thow rote of false lovers, Duc Jasoun,
Thow sly devourere and confusioun
Of gentil wemen, tendre creatures...
Thow madest thy recleymyng and thy lures
There othere falsen oon, thow falsest two!
O, often swore thow that thow woldest dye
For love, whan thow ne feltest maladye
Save foul delyt, which that thow callest love!
Yif that I live, thy name shal be shove
In English that thy sekte shal be knowe!
Have at thee, Jason!
That in his dayes nas ther non yfounde
So fals a lovere goinge on the grounde.⁴

ახალინგლისური თარგმანი:

‘Duke Jason, you root of false lovers,
yously devourer and ruin of high-born women, tender creatures!...
Where others are false to one, you are false to two!
Ah, often did you swear you would perish for love,
when you felt no illness except foul delight, which you call love!
As long as I live, your name shall be spread far in English,
so that your deceitfulness shall be known! Take that, Jason!
in his days no lover so false was found walking on earth’.⁵

ქართული თარგმანი:

„წარჩინებულ იაზონო, მუხთალ შეყვარებულთა მეთაურო, მაცდურო

⁴ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias. Available at: <http://ummutility.umm.maine.edu/necastro/chaucer/texts/lgw/lgw4hypsipylemedea07.html>

⁵ G. Chaucer. Legend of Good Women.

და წარჩინებულ ქალთა, ნაზ ქმნილებათა დამლუპველო. თუკი სხვებმა მხოლოდ ერთი შეაცდინეს, შენ ორი. ხშირად იფიცებოდი, რომ სიყვარულისთვის დაილუპებოდი, იფიცებოდი სიყვარულს, მაშინ როდესაც მსუბუქი უნამუსო სიამოვნების გარდა არაფერს გრძნობდი. მანამ სანამ ცოცხალი ვარ, ყველგან მთელს ინგლისში შენს სახელს გაავრცელებ, რათა შენი მაცდურობის შესახებ ყველამ იცოდეს. მის თანამედროვეთაგან არავინ ყოფილა ასეთი მატყუარა, მაცდური შეყვარებული“.

რაც შეეხება მედეას, ჩოსერისთვის მედეა მოხერხებული, ჭკვიანი ქალია, რომელმაც გმირი შექმნა. მედეას ჩარევის გარეშე იაზონს ღიდი დამპყრობლის სახელი არ ექნებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ მედეა ამას გრძნეულებით და მოხერხებულობით სჩადის, ჩოსერისთვის მისი პიროვნების განსაზღვრისთვის მთავარი ეს არ არის, მთავარი ისაა, რომ მედეას თავგანწირვა და თავდადება შეუძლია საყვარელი ადამიანისთვის:

ძველინგლისური ვერსია:

‘Tho gan this Medea to hym declare
The peril of this cas from poynt to poynt,
And of his batayle, and in what disjoynt
He mote stonde, of which no creature
Save only she ne myghte his lyf assure.
And shortly to the poynt ryght for to go,
They been acorded ful bytwixe hem two
That Jason shal hire wedde, as trewe knyght;
And saved hym his lyf and his honour;
And gat hym a name ryght as a conquerour,
Ryght thourgh the sleighte of hire enchauntement’.⁶

ახალინგლისური თარგმანი:

‘Then this Medea made known to him from point to point the peril of the adventure and of his battle, and in what unequal combat he must stand, in which no creature except she alone could assure him of his life. And, to go shortly to the point, they were agreed between the two of them that Jason should wed her as a true knight... thus she saved his life and his honor and got him a great name as a conqueror, even through the wiles of her enchantment’.⁷

⁶ G. Chaucer. Legend of Good Women.

⁷ G. Chaucer. Legend of Good Women.

ქართული თარგმანი:

„შემდგომ მედემ მას წვრილად აუხსნა მისი ჩანაფიქრის და მომავალი ბრძოლის საშიშროების შესახებ, თუ როგორ უთანასწორო ბრძოლაში უნდა ჩაბმულიყო, რომელშიც არცერთ ქმნილებას არ გაუმარჯვია ჯერ და რომ მხოლოდ მას შეუძლია მისი სიცოცხლე იხსნას. და მოკლედ რომ გადავიდე მთავარ სათქმელზე, იაზონმა მას ჭეშმარიტი რაინდის სიტყვა მისცა, რომ იქორწინებდა მასზე... ასე იხსნა მედემ მისი სიცოცხლე და ღირსება და მას დიდი დამპყრობლის სახელი შესძინა, თუნდაც ეს თავისი გრძნეულებით და მოხერხებით ჩაიდინა“.

კოლხეთის შესახებ ჯეფრი ჩოსერის ცოდნა საკმაოდ ზოგადია და მითის ყველაზე გავრცელებულ ვერსიებს ეყრდნობა და შესაბამისად, ძნელია დაზუსტებით თქმა, რომელი კონკრეტული ავტორისგან მომდინარეობს იგი. თუმცა, აქედან გამომდინარე, იმ დასკვნის გამოტანაც შეიძლება, რომ კოლხეთის ჩოსერისეული პერცეფცია არ სცილდება მის წყაროებს და მას სავარაუდოდ თავისი დროის საქართველოსთან კოლხეთის დაკავშირება არ შეუძლია. უფრო მეტიც, ჩოსერისთვის კოლხეთი კუნძულია ოკეანეში, თუმცა ტროასგან აღმოსავლეთით მდებარეობს და შესაბამისად, რამდენადმე სწორია მისი აღქმა, მაგრამ ეს არ უნდა მიეწეროს მის ცოდნას კოლხეთის შესახებ, არამედ მის ცოდნას სხვადასხვა წყაროებისას:

ბველინგლისური ვერსია:

There was swich tydyng overal and swich loos,
That in an yle that called was Colcos,
Beyonde Troye, estward in the se,
That therin was a ram that men mighte se
That hadde a fles of gold that shon so bryghte
That nowher was ther swich anothir syghte;
But it was kept alwey with a dragoun,
And many other merveyles, up and down,
And with two boles maked al of bras,
That spitten fyr, and moche thyng there was.
But this was ek the tale, natheles,
That whoso wolde wynne thylke fles,
He moste bothe, or he it wynne myghte,
With the boles and the dragoun fyghte.
And kyng Oetes lord was of that yle.⁸

⁸ G. Chaucer. Legend of Good Women.

ახალინგლისური ვერსია:

‘Many reports that in an island called Colchis, eastward in the sea beyond Troy, men might see a ram that had a fleece of gold so shining that nowhere was there another such sight. But it was always guarded by a dragon and many other marvels all around, and by two bulls made entirely of brass, which spat fire; and many other things were there. But nevertheless this was the tale, that whosoever wished to win that fleece, before he could win it, must fight both the bulls and the dragon. And king Aeetes was lord of that island’.⁹

ქართული თარგმანი:

„მრავალნი გადმოგვცემენ, რომ კუნძულზე სახელად კოლხეთი, რომელიც ტროასგან აღმოსავლეთით ზღვაში მდებარეობს, შეიძლება ცხვრის ოქროს ტყავის დანახვა, რომლის ნათებას არაფერი შეედრება. თუმცა მას მუდმივად დრაკონი იცავს და სხვა საოცრებანი მის გარშემო, ასევე ორი ხარი, მთლიანად თითბერისგან დამზადებული, რომლებიც ცეცხლს აფრქვევენ. და სხვა ბევრი რამ იყო იქ. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ისტორია იყო, ამბობენ, რომ ვისაც სურდა საწმისის მოპოვება, სანამ მოიპოვებდა, ხარებსაც და დრაკონსაც უნდა შეებოდა. და ამ კუნძულის მბძანებელი იყო მეფე აიეთი“.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „კარგი ქალების ლეგენდა“ ერთადერთი ნაწარმოები არაა, სადაც ჯ. ჩოსერი იხსენიებს მედეას. უფრო ადრეულ ნაწარმოებში „დიდების სახლი“ (House of Fame), იგი გაკვირვებით იხსენიებს მედეას, სადაც გასაგები ხდება, რომ მედეას მიერ მისი შვილების მკვლელობის შესახებ ვერსიაც ცნობილია მისთვის,¹⁰ თუმცა როგორც რუთ მორსი აღნიშნავს, ჩოსერის მედეა „იაზონის გამო“ კლავს შვილებს და მისთვის მედეა ბოროტი ჯადოქარი არაა.¹¹ ფ. პერსივალის აზრით კი, ჩოსერმა მითი საერთოდაც ისე გადაასხვაფერა, რომ მანამდე არსებული მედეასგან პრაქტიკულად არაფერი დატოვა.¹²

⁹ G. Chaucer. Legend of Good Women. NeCastro, Gerard, ed. and trans. eChaucer. Online edition of University of Maine at Machias.

¹⁰ ეს ვერსია ჩოსერისთვის შესაძლებელია ბოკაჩოსგან გახდა ცნობილი, თუმცა ამ ავტორთან მისი მიმართების საკითხი დღემდე სადაოდ რჩება.

¹¹ Ruth Morse. Medieval Medea. D. S. Brewer. Cambridge. 1996. გვ. 225.

¹² Florence Percival. Chaucer’s Legendary Good Women. Cambridge. Cambridge University Press. 1998. გვ. 210.

ჯონ ლიდგეიტი

ჯონ ლიდგეიტი (1370-1451) არგონავტებისა და მედეას საკითხს ეხება თავის ორ თხზულებაში: „ტროას წიგნი“ და „უფლისწულთა დაცემა“. ამათგან „ტროას წიგნი“ შედარებით ადრე არის დაწერილი – 1412-29 წლებში, მაშინ როდესაც ლიდგეიტი როგორც ჩანს, ჯერ კიდევ არ იცნობდა ჯოვანი ბოკაჩოს (1313-1375) თხზულებას De mulieribus claris (გამოჩენილი ქალების შესახებ), ხოლო „უფლისწულთა დაცემა“ დაწერილია მოგვიანებით 1431-1438 წწ., როგორც ჩანს, მას მერე, რაც ლიდგეიტისთვის ცნობილი გახდა ბოკაჩოს თხზულება. რით არის აღსანიშნავი ეს მოვლენა – წაკითხული ჰქონდა თუ არა ლიდგეიტს ბოკაჩოს თხზულებები? ჯოვანი ბოკაჩოს თავისი ნაწარმოების შექმნისას ეყრდნობოდა არამხოლოდ ლათინურ, არამედ ბერძნულ ვერსიებსაც, შესაბამისად, მისი დამოკიდებულება მედეას, როგორც დადებითი პერსონაჟისადმი, უფრო სკეპტიკურია, განსხვავებით შუა საუკუნეების ავტორებისგან, რომლებიც რომაელი ავტორების გამო, უფრო ლოიალურად იყვნენ განწყობილი მედეასადმი. „ტროას წიგნი“ მედეა მშვენიერია ფიზიკურადაც:

‘And þus Medea with hir rosene hewe,
And with freschenes of þe lyle white,
So entermedled of kynde be delite,
þat Nature made in hir face sprede
So egally þe white with þe rede’.¹³

„ამგვარად მედეა თავისი
სასიამოვნო გარეგნობით, შრო-
შანივით თეთრი და ხალასი სი-
კეთე და სიამოვნება შერწყმული
იყო მასში ბუნებამ თანაბრად
გადაანაწილა მის სახეზე თეთრი
და წითელი“

საინტერესოა, რომ ამ თხზულებაში არსად არ არის აფსირტეს ხსენება, და შესაბამისად მის მკვლელობას და მედეას როლს ამ ამბავში ლიდგეიტი არ ასახელებს „ტროას დაცემაში“. საინტერესოა, რომ აქ მედეა აიეტის ტახტის მემკვიდრე და მისი წასვლით აიეტი კარგავს არამხოლოდ საწმისს, არამედ ტახტის მემკვიდრესაც. აქ თითქოს ისე გამოდის, რომ მედეა, რო-

¹³ John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards. Kalamazoo, Michigan. Medieval Institute Publications. TEAMS. Middle English Texts series. 1998. Book 1 available at: <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/edwards-lydgate-troy-book-book-1>

გორც ტახტის ერთადერთი მემკვიდრე, საწმისთან ერთად არის მისი სამეფოს ბედნიერი მომავლის გარანტი და შესაბამისად, არა მხოლოდ საწმისის, არამედ მედეს დაკარგვითაც მის სამეფოს ბედნიერი მომავალი აღარ უწერია:

‘Wherfor, pou Cethes, of verray
reklesnesse
Pou hast attonys, in augment of þi woo,
With-out recure bothe two for-goo:
Firste þi tresour, and þi douzter dere,
þat was to þe so passyngly entere,
And eke þin ayre; for whan þat sche
was goon,
As seithe myn auctor, other was þer
noon,
After þi day for to occupie
þi royal septre, nor þi lond to guye’.¹⁴

„ამგვარად კეტესმა, ჭეშმარი-
ტი უგუნურებით, [რომელსაც] თა-
ვიდან ჰქონდა ერთი [პრობლემა],
ხოლო გაზარდა და შექმნა ორი,
სამუდამოდ დაკარგა ორთავე: თავი-
სი საგანძური, და მისთვის ძვირფა-
სი ქალიშვილიც და ამრიგად ის
სამუდამოდ დაიკარგა მისთვის, ამას-
თან მისი მემკვიდრეც, როდესაც ის
[მედეა] წავიდა, როგორც ჩემი ავ-
ტორი (წყარო) ამბობს, არავინ მას
არ დარჩა იმ დღიდან, რომ მისი
სამეფო კვერთხი დაეკავებინადა მი-
სი მიწა ემართა“.

მედესადმი ლიდგეიტის პოზიტიური დამოკიდებულება ჩანს მის ფრა-
ზაშიც, სადაც ის აღნიშნავს, რომ არ უნდა, ცუდი თქვას მედეს შესახებ და
ურჩევნია მისი შექების გამო მოკვდეს და მოუწოდებს მკითხველს, მის დამო-
კიდებულებას მოთმინებით მოეკიდოს:

‘I am rizt sory in englische to translate
Reprefe of hem, or any eucl to seye;
Leuer me wer for her loue deye.
Where-fore I preye hem to take in
paciencie;
My purpos is nat hem to done offence’.¹⁵

„ჭეშმარიტად ვწუხვარ/არ
მინდა, რომ როდესაც ინგლისუ-
რად ვთარგმნი, ვამტკიცო მათ
შესახებ იგივე ან რაიმე ცუდი
ვთქვა მათზე; მირჩევნია მისი შე-
ქებისთვის მოვკვდე, ამიტომაც
მოთმინებით მოეკიდეთ მათ.“

¹⁴ John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards.

¹⁵ John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards.

როგორც აღვნიშნეთ, მედეა ჯონ ლიდგეიტის თხზულებაში „ტროას წიგნი“ მეფე აიეტის (კეტესის) ტახტის მემკვიდრედ არის დასახელებული. შესაბამისად, აფსირტეს ხსენება აქ არსად არ არის და მით უმეტეს, მედეას დანაშაულისა, რომელიც მას ძმის მკვლელობაში მიუძღვის. ეს ვერსია, ლიდგეიტს, როგორც ჩანს, გუილოს მიხედვით აქვს წარმოდგენილი, რომელთანაც ასევე არ ჩანს, აფსირტეს ეპიზოდი.

რაც შეეხება კოლხეთის პერცეფციას ლიდგეიტის თხზულებაში „ტროას წიგნი“, უნდა აღვნიშნოს, რომ როგორც ჯეფრი ჩოსერს, ლიდგეიტსაც საკმაოდ მწყრალი წარმოდგენა აქვს, სად უნდა მდებარეობდეს იგი და ჩოსერივით მისთვის კოლხეთი კუნძულია, თუმცა ჩოსერისგან განსხვავებით ტროასთან დაკავშირებით არ ახდენს მის ლოკაციას. განსხვავებით ჩოსერისგან, რომელიც მეფე აიეტის ისტორიას საერთოდ არ ახსენებს და ზოგადად კოლხეთის შესახებ არ მსჯელობს მაინც და მაინც, ლიდგეიტი გადმოგვცემს, რომ ამ კუნძულის (კოლხეთის) მმართველი მეფე აიეტი ბრძენი და გონიერია, თავის დროზე ბევრი ბრწყინვალე საქმე ჩაიდინა, დიდი პატივისცემა დაიმსახურა. ასევე მისთვის ცნობილია, რომ აიეტი მზის შვილია. საინტერესოა, რომ ის მოხსენიებულია არა „მზის ღმერთის“, არამედ მზის შვილად. XV საუკუნის ინგლისში, რა თქმა უნდა, მკითხველისთვის შეიძლება გართულებულიყო იმის ახსნა, რომ მეფე მზის ღმერთის, წარმართული ღმერთის შვილი იყო, ან ყოველ შემთხვევაში, შეიძლებოდა არააპოკალარულად ჩათვალიდა მსგავსი მოხსენიება ლიდგეიტს და სწორედ ამიტომ არ მოიხსენია ღმერთის შვილად, ან უბრალოდ მისი ეპოქისთვის გაუგებრად ჩათვალიდა და ამიტომაც წარმოგვიდგინა როგორც უბრალოდ მზის შვილი:

‘How in Colchos, as the tydyng cam,
With-Inne an Ile enclosed was a Ram
Whiche bare his flees ful richely of
golde;
And for the richesse, it was kepte in
holde
With gret avis and gret[e] diligence,
That no man myzt ther-to doon offence.
And in this Ile ther was a gouernour,
A noble kynge, a worthi weriour,
That Cethes híz: wis, discret, and sage,

„ხოლო კოლხეთში, როგორც ამბები გვამცნობენ, კუნძულზე დაცული/დამალული იყო ცხვარი, რომელსაც მთლიანად ოქროთი დაფარული საწმისი ჰქონდა და თავისი სიმდიდრის გამო ის საგულდაგულოდ დაცული იყო. მას დიდ ყურადღებას აქცევდნენ, რათა არავის კაცთაგან არ შეძლებოდა რაიმე ცუდის ჩადენა. ამ კუნ-

Whiche was also [y-]ronne fer in age,
That in his tyme, as bokys can deuse,
Had vnder-fonged many gret emprise
In pes and werre, & moche worschip
wonne;
And he was sone also to the sonne...'.¹⁶

ბუღს ჰყავდა მმართველი, კეთილ-
შობილი მეფე, ღირსეული მეომა-
რი, კეთესი ერთქვა მას სახელად
და იყო ის გონიერი, პატივცემუ-
ლი და ბრძენი. ასაკში იყოს ის,
მაგრამ თავის ღროზე, როგორც
წიგნები გვამცნობენ, ბევრი ბრწყინ-
ვალე საქმე ჩაიდინა, მშვიდობაშიც
და ომშიც, ღიდი პატივისცემა და-
იმსახურადა ასევე ის იყო მზის
შვილი“.

საკუთრივ კოლხეთი და კოლხები აღწერილია ლიდგეიტთან, მოხსენიე-
ბულია მთავარი სამეფო ქალაქი, როგორც ყველაზე სახელგანთქმული, ღირ-
სეული და მდიდარი, ხოლო მისი მაცხოვრებლები, რომლებიც იაკონიტებად
მოიხსენიებიან, ლიდგეიტის აზრით, ყველაზე მამაცნი არიან:

‘Now in þis Ile, and þis litel londe,
þat Colchos hitz, ze schal vnderstonde,
How þat þer was a rial chef cite,
In al þat reigne moste of dignyte,
Of worthines, of ryches, and of fame,
And Iachonytos þat tyme bar þe name –
Chevest of alle, to spekyng of bildyng,
And stretes large and corious howsyng...’.¹⁷

„ამ კუნძულზე, ამ პატა-
რა მიწაზე, რომელსაც კოლხე-
თი ეწოდებოდა, როგორც უკვე
შეიტყვეთ, იქ იყო მთავარი სა-
მეფო ქალაქი, იმ ღროში ყვე-
ლაზე სახელგანთქმული, ღირ-
სეული და მდიდარი. მის მცხოვ-
რებლებს ერქვათ იაკონიტები,
ისინი იყვნენ ყველაზე მამაცნი,
ხოლო ნაგებობებზე და ქუჩებზე
ამბობენ, რომ იყო ღიდი, კარ-
გად ნაგები სახლებიც“.

ჯონ ლიდგეიტის მეორე თხზულებაში „უფლისწულთა დაცემა“ მედეას
სახე აბსოლუტურად სხვანაირად არის დახატული. როგორც აღვნიშნეთ, ეს

¹⁶ John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards.

¹⁷ John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards.

განპირობებული უნდა იყოს იმით, რომ ლიდგეიტმა ისარგებლა ჟოვანი ბოკაჩოს თხზულებით ‘De mulieribus claris’ (გამოჩენილი ქალების შესახებ). როგორც ჩანს, ბოკაჩო ბევრად უფრო ინფორმირებული იყო მედეას შესახებ. ბოკაჩოსთან მედეა ძმის მკვლელია, როგორც ეს ლიდგეიტის ამ მოგვიანო ხანის თხზულებაშია.

‘And afftirward, whan he his
purposhadde,
He leffte Oetes in ful gret dispair,
And Medea foorth with hym he ladde
And hir brother, which was the kyngis
hair.
But as I fynde, how in his repair,
Out off Colchos whan thei gan remue,
Kyng Oetes afftir hem gan sue.
She took hir brothir & slouh hym cruely,
And hym dismembrid, as bookis make
mynde,
And pecemeel in a feeld behynde...’¹⁸

„მას შემდეგ, რაც მან [იაზონმა] მიზანს მიაღწია, მიატოვა ოეტესი საშინლად სასოწარკვეთილი და მედეა თავისთან ერთად ჩუმად წაიყვანა მისი ძმაც, რომელიც მეფის მემკვიდრე იყო, მაგრამ როგორც მე შევიტყვე, თავისი საქმის გამოსასწორებლად კოლხეთიდან წავიდნენ როდესაც ისინი [არგონავტები] წავიდნენ და მათ დაეღვენენ, ხოლო მედეამ თავისი ძმა სასტიკად მოკლა და დაანაწევრა, როგორც წიგნი მოგვითხრობს და ნაწილ ნაწილ მინდვრად დაყარა“.

საერთოდაც, ჯ. ლიდგეიტი „უფლისწულთა დაცემის“ წერისას უფრო მეტ ყურადღებას ამახვილებს მედეას კოლხეთიდან გაქცევის შემდგომდროინდელ ბედზე, როგორც ჩანს, მედეასთან დაკავშირებული დრამატული ეპიზოდები, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა მოგვიანებით, მას გულგრილს არ ტოვებს და ცდილობს, საკუთარ მკითხველამდე მიიტანოს მედეას ახალი ვერსია. მისთვის იმხანად უკვე ცნობილია ვერსია, რომ მედეა გარბის ათენში და იქაურ მეფესთან¹⁹ შეეძინება შვილი მელუსი:

¹⁸ John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards.

¹⁹ როგორც ჩანს, აქ ეგოსი იგულისხმება, მითის ეს ვერსია ჯერ კიდევ ანტიკური ხანის ავტორებთან არის დაცული.

‘So escapyng his indignacioun.
Be crafft off magik she wente at liberte
To Athenys, and in that regioun
She weddid was onto the kyng Egee.
Nat longe afftir bi hym a sone had she,
The which[e] child, myn auctour tellith
thus,
Afftir Medea callid was Medus’.²⁰

„თავისი უღირსებისგან გაქცევისას მისნობის მეოხებით მან თავისუფლებას მიაღწია, ათენში გაიქცა, სადაც მამინ მეფე ეგეოსი მეფობდა და შეეუღლა მას. არცთუ დიდი ხნის შემდეგ კი მისგან ვაჟი ეყოლა. ამ ბავშვს კი, როგორც ჩემი ავტორი წერს, მედეას მიხედვით მელუსი დაერქვა.“

„დაცემულ მთავართა“ შორის ლიდგეიტი იხსენიებს მეფე აიეტს, რომელსაც იაზონმა და მედეას, რომლებიც შემდეგ დაბრუნდნენ კოლხეთში, ტახტი დაუბრუნეს. იქვე ავტორი აღნიშნავს, რომ მათი ბედის შესახებ მეტი არაფერი არ იცის:

‘Cam first Oetes, and hath his
compleynt gunne, Kyng off Colchos
and sone onto the sunne.
Myn auctour tellith, that Iason & Mede
Resorted han a-geyn onto Colchos
Hir fadir Oetes, & from his pouerte
Brouht hym a-geyn into his roial see,
And to his crowne bi force thei hym
restore:
Touchyng his eende, off hym I fynde
no more’.²¹

„პირველი უნდა იხსენოს ოეტესი და დაიწყო მისი დარდი, კოლხეთის მეფისა და მზის შვილისა ჩემი ავტორი ამბობს, რომ იაზონი და მედეა დაბრუნდნენ კოლხეთში ისევ და მამამისი ოეტესი სიღარიბიდან დაიხსნეს და ისევ სამეფო სასახლეში მიიყვანეს და ტახტი ძალის გამოყენებით დაუბრუნეს, მისი დასასრულის შესახებ მე მეტი არაფერი ვიცი“.

საინტერესოა ლიდგეიტთან თეზესის, როგორც იაზონის კომპანიონის მოხსენიება, რომელიც მასთან ერთად ბრუნდება კოლხეთში. როგორც ჩანს, იგულისხმება, რომ ათენში მეფე ეგეოსთან იაზონი და მედეა ერთად ჩადიან და თეზესი შემდეგ მათთან ერთად მიდის კოლხეთში აიეტისთვის ტახტის დასაბრუნებლად.

²⁰ John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards.

²¹ John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards.

‘And in a theatre callid Maratoun,
Duk Theseus hadde this victorie.
Afffir he wente to Colchos with
Iasoun...’²²

„თეატრში, სახელად მარათონი
წარჩინებულმა²³ თეზევსმა გაიმარჯ-
ვა და შემდეგ ის კოლხეთში იაზონ-
თან ერთად წავიდა“.

ამრიგად, მედეა შუა საუკუნეების ინგლისურენოვან ლიტერატურაში წარმოგვიდგება სრულიად ახალი სახით – მედეა სიყვარულისთვის წამებული ქალია, რომელიც მკითხველის პატივისცემას უნდა იმსახურებდეს, მაგრამ მისი ეს იმიჯი ისევ უახლოვდება კლასიკურ, ბერძნულ ვერსიას, როგორც კი იზრდება ცოდნა ანტიკურ სამყაროსთან დაკავშირებით. ბერძნული ლიტერატურის გაცნობამ, ან უფრო ზუსტად ჯოვანი ბოკაჩოს მეშვეობით ბერძნულ ვერსიასთან ზიარებამ ინგლისურენოვან ლიტერატურაში შეცვალა დამოკიდებულება მედეასადმი, რაც შესამჩნევი გახდა ჯონ ლიდგეიტის შემოქმედებაში, ერთი ავტორის ხელში მედეამ გაიარა ეს მეტამორფოზა. რუთ მორსის აზრით, ლიდგეიტის უარყოფითი პოზიცია როგორც მედეასადმი, ასევე იაზონისადმი განპირობებულია მისი მორალური მსოფლმხედველობით – ლიდგეიტის აზრით, მედეა იტანჯება იმიტომ, რომ მისი ისტორია იწყება ცოდვით.²⁴

მედეას თემა ინგლისურენოვან ლიტერატურაში ამ ორი ავტორით არ ამოიწურება, ოღონა მოგვიანო ხანაში ეს თემა ისევ ინარჩუნებს პოპულარობას, მაგრამ ამჯერად, ამ სტატიის ფარგლებში ეს საკითხი ჩვენი კვლევის ფარგლებს სცილდება და მის შესახებ უკვე შემდგომ გავამახვილებთ ყურადღებას, ამასთან ვიმედოვნებთ, რომ წინამდებარე ნაშრომი გარკვეულ წვლილს შეიტანს ამ საკითხის კვლევის საქმეში.

²² John Lydgate. Troy Book: Selections. Edited by Robert R. Edwards.

²³ ორიგინალში მოხსენიებულია სიტყვა “Duke”, რომელიც თარგმანში ჰერცოგს ნიშნავს, თუმცა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, კონტექსტიდან გამომდინარე ვარჩიეთ გვეთარგმნა, როგორც „წარჩინებული“.

²⁴ Ruth Morse. Medieval Medea, გვ. 197.

Natia Phiphia

**THE ARGONAUTS AND MEDEA IN MEDIEVAL AND EARLY
RENAISSANCE ENGLISH LITERATURE
(GEOFFREY CHAUCER, JOHN LYDGATE)**

Summary

Myth of the Argonauts and Medea was always popular in the Medieval Ages, but mostly it was based on Latin version, not the Greek one. Later, when the Greek versions became available and knowledge about Classical literature increased in Europe, Medea's image was based mostly on the Greek version. This transformation can be well traced in English literature, especially in the works of John Lydgate. Geoffrey Chaucer and John Lydgate are two major authors who treat the Argonaut's myth. While Lydgate includes their story in the cycle of Troy Book and in another story, Fall of Princes, Chaucer made Medea a protagonist and included her story in his "Legend of Good Women". Chaucer's Medea is not a sinner, but rather a seduced woman, who was abandoned. Chaucer made Medea different from classical and Renaissance versions, because of two reasons: 1) Chaucer did not know Greek version of the myth, 2) Medea was supposed to be a protagonist in his work, therefore, a positive hero. As for Lydgate, Medea in his early works also seems to be more positive than in later one – Fall of Princes, which was determined by one fact: he became acquainted with Giovanni Boccaccio's work, who knew the Greek version also and as a result, Lydgate's attitude has changed.

Medea's image in Medieval and early Renaissance Ages was less studied in Georgian scientific literature, therefore we decided to pay attention to this issue and we hope, that it will increase the interest in this topic.